



K.K.T.C

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

15.YÜZYIL ŞAİRLERİNDEN HATİBOĞLU'NUN FERAH-NAME
ADLI ESRİNDEN SEÇİLMİŞ HİKAYELERİN OKUNUP
TRANSKRİPSİYONLU ŞEKİLDE YAZILMSI

SONER ÇETİNER

990706

DANIŞMAN : Doç.Dr.Nihat ÖZTOPRAK

LEFKOŞA,2002



İÇİNDEKİLER

Hatiboğlu'nun Hayatı ve Eserleri.....	1
El-Hikayet'ül- Hadi 'aşer.....	3
11. Hikaye.....	6
El-Hikayetü' - Sani ve'l-'aşer.....	7
12. Hikaye.....	10
El-Hikayet's-Salis 'aşer.....	11
13. Hikaye.....	13
El-Hikayetü'r-Rabi 'vel-'aşer.....	14
14. Hikaye.....	16
El- Hikayetü'l-Hamis 'aşer.....	17
15. Hikaye.....	19
El-Hikayetü's-Sadüs 'aşer.....	20
16. Hikaye.....	23
El-Hikayetü's-Sabi 'aşer.....	24
17. Hikaye.....	26
Lugatçe.....	27
Bibliyografya.....	32
Eski Yazılı Metinler.....	33

ÖNSÖZ

15.yüzyıl Divan edebiyatı şairlerinden Hatiboğlu'nun yüz bölümden oluşan , her bölümünde bir hadis ve onunla ilgili hikaye anlatılan Ferah-name adlı eserinden 11,12,13,14,15,16,17. hikayelerini seçerek Osmanlıca'dan transkripsiyonlu olarak günümüz Türkçesi'ne çevirdim.

Türkçesini notlar

Aktardım

Bu eseri oluştururken, periyodik olarak haftada bir gün danışman hocam sayın Doç. Dr. Nihat Öztoprak ile çalıştık. Ayrıca bu çalışma sırasında çeşitli kaynaklar (Tarama Sözlüğü, Lügatler)'a başvurdum.

Böyle bir çalışma yapmamın sebebi; öncelikle Eski Türk Edebiyatı'nı bana aşıl原因 sayın Doç. Dr. Sabahat Deniz'dir. Bu sevgi bana böyle bir çalışma yapmamın gelişmemde ne kadar gerekli olduğunu gösterdi.

Bilindiği üzere Eski Türk Edebiyatı'nın temeli Osmanlıca'ya dayanır, Ben de Osmanlıcamı ilerletmek için danışman hocam Doç. Dr. Nihat Öztoprak'tan böyle bir eser üzerinde çalışmak istediğimi belirttim. Onun da tavsiyesi üzerine böyle bir eser üzerinde çalışmaya karar verdim . İlk başlarda şairin üslubuna alışmakta zorlansam da zamanla bu zorluğu aştım. Sonunda ufak tefek eksikliklere rağmen küçük bir eser meydana getirebildim. Bu eser benim edebi kariyerim açısından ilk çalışmam olduğu için benden kaynaklanan bütün hatalarım için sevgili okuyucularımın affına sığınırım.

Nihayet uzun bir çalışma sonucunda nacizane bu eser vücuda geldi. Bu çalışmamda, metin okumalarımda bana yardımcı olan sınıf arkadaşım Yunus Öksüz'e, bilgisayar kullanımında benden her türlü yardımını esirgemeyen bölüm asistanımız İkbâl Sezer'e ve Eski Türk Edebiyatı'nda bir ilk olan bu eseri bana veren, çalışmalarımız sırasında değerli vakitlerinden fedakarlık eden, bu sahada her türlü bilgisini bana aktarmaya çalışan ve bu alanda gerçekten söz sahibi olan çok kıymetli hocam sayın Doç. Dr. Nihat Öztoprak'a en derin şükranlarımı sunarım.

Soner ÇETİNER

Yer - Tarih



HATİBOĞLU'NUN HAYATI VE ESERLERİ

Hayatı hakkında hiçbir bilgimiz yoktur.Hatiboğlu'nu eserlerinden tanımaktayız.Ferah-name'den isminin Mehmed,yaşının da 40'a ulaştığını öğreniyoruz.Ferah-name'deki bilgilerden şairin Germiyan mülkünde Honas kalesinde doğduğu belirlenmiştir.Fuad KÖPRÜLÜ, Hatiboğlu'nun Şakaaik'ta adı geçen Taceddin İbrahim olabileceğini söyler.

Eserleri:

1)-Behr ül-Hakaaik:Yazılış Muharrem 812/1409.Yazarın,eserin sonunda(hatimet ül -kitab) verdiği bilgiden bu eserin Arapça Maaklat-ı Hacı Bektaş Veli'nin tercümesi olduğunu öğreniriz.Aruzun Mefâîlün Mefâîlün Feûlün kalıbı ile yazılmıştır.İsmail Hikmet Ertaylan tarafından 1960 yılında İstanbul'da faksimilesi yayımlanmıştır.

2)-Letâfet-nâme:Yazılış 817/1414.Tek nüshası Süleymaniye Ktp.Hacı Mahmut 3226 numarada kayıtlıdır.Mesnevi tarzında yazılmış manzum bir eserdir.Mülk sûresi tefsirinin Arapça bir eserden tercümesidir.Fâîlâtün Fâîlâtün Fâîlün kalıbıyla yazılmıştır.

3).Ferah-nâme:Yazılış 829/1425.Manzum bir yüz hadis kitabıdır.Arapça'dan tercümedir.100 bölümünden oluşan eserde her bölümde bir hadis ve onunla ilgili bir hikaye anlatılmaktadır.Bu eser üzerinde Ankara İlahiyat Fakültesinde,Esat Coşan tarafından bir doktora çalışması yapılmıştır.Fâîlâtün Fâîlâtün Fâîlün kalıbı ile yazılmıştır.Eser yedi yılda tamamlanmıştır.

Başka bir kaynakta ise Hatiboğlu hakkında 15.yy dini-didaktik eser veren bir şairidir.1425 yılında yazdığı Ferah-name,Garip-name an'anesini devam ettiren dini-didaktikepopeler arasındadır.Kitap önsöz ve sonsözden başka yüz küçük kısma (fasla) bölünmüştür.Her kısımda bir hadis nazmen izah olunup onunla ilgili bir hikaye anlatılmaktadır .Hadisler,büyük İslam şahsiyetlerinin naklettikletikleri peygamber sözleri olduğu gibi,hikayelerinde çoğu Kur'an'dan,tarihden ve muhtelif İslam müelliflerinden alınmadır.Bunlar arasında muhtelif tarihi vak'alar,fıkralar,hayati hikayeler bulunmakta,İslam dinine göre dünyanın yaratılışına,peygamberlerin ve İslam büyüklerinin hayatlarına,Hız.Muhammed'in şahsiyetine dair anlatışlar da yer almaktadır.Hepside dini bir ibret ve kültür verme neticesine varmaktadır.Şair ekseriyetle her hadis rivayetinin ve her hikayenin sonunda doğrudan doğruya okucuya hitap ederek nasihat vermektedir.

Ferah-name tıpkı Garip-name ve onu takiben emsali gibi İslami bir kültür kitabıdır.Didaktik vasfı hakimdir.Yer yer sağlam ve samimi ifadelere

rastlanmakla beraber dilde mühim bir kuvvet ve şahsiyet yoktur. Ruhta da bariz bir ürperiş ve heyecan görülmektedir.

El-Hikayet'ül- Hadi 'aşer

1. Nitekim buñā münāsip iy ulu
Hoş hikāyet eyledi bir hoş hūlv
2. Gör ne söyler şālihalardan biri
Söz yüzinde hoş 'ayān eyler sırtı
3. Saķunurdum bāy ile oturmağa
Şoĥbet eyleyüp oturub tırmağa
4. Hiç bularuñ şoĥbetin görmez idum
Okırsalar dahi hiç varmaz idum
5. Padişahun bir işi olmuş meĥer
Bir kişi geldi baña dir mu'teber
6. Vardum elümden geleni işledum
Liki şoñra kendi elüm dişledum
7. Ol gice düşde bu sırrum fāş olur
Bir büyük şeytān baña yoldaş olur
8. Ben aña didum ne istersin eyit
Ol baña eydur saña düşdi kayıt
9. Ben didum ki hiç yokdur işum
Sen değülsin dahi yoldaşum işum
10. Ne işe geldüñ baña diy toĥrısın
Seni gerekmez işit söz toĥrısın
11. Ol baña eydür işüñ fāş olmağa
Geldüm uşda saña yoldaş olmağa
12. Ben didum kim seni gerekmez baña
Ol didik'im virdiler beni saña
13. Baña eydur Tañrıçün misse işüñ
Şimdi olmazdum senüñ ben yoldaşuñ

14. Zikr-i tesbihi hak içün eyleseñ
Hak için her sözi halka söyleseñ
15. Vermesiñ hem ol begün sohbetine
Ol seni iletmiz idi katuña
16. Ben bugün hiç katuña gelmez idum
Yanuña gelüb hem eylenmez idum
17. Tañrı zikrin terk kılduñ sen iy yār
Beni saña uşda yoldaş itdiler
18. Nitekim Tañrı kitabından haber
Bir dilili vardurur hoş mu‘teber
19. Başladı şeytan bir ayet okudı
Her cevābın şālih önünde kodı
20. Ayet var
21. Ma‘nisini oldur ki Hak eydür iy yār
Her ki yüz döndüne zikrümde ki var
22. Aña bir şeytān havale eyleyem
Beni ol terk eyledi bes n’eyleyem
23. Diğ azdura anı hiç seksüzin
İmdi siz tahkik bilün Kur‘ān
24. Zāhid eydürçün bu düşü görürem
Uyhudan balıñlayu ben tırurem
25. Kendi şehrimden sefer kıldum iy yār
Eyledüm ‘uzlet makamın ihtiyār
26. Benden ol şeytān hiç ayrılmaya
Belki bir sā‘at’de ayrı olmaya
27. Tā kılınca bu fenā evden sefer
Kıldum ol şeytān şerrinden hāzer
28. Tā‘ata meşgūl olup zikr eyledum
Gönlümü Allah ile fikr eyledum

29. İmdi sen daḥi birükdur ḥalüñi
Tâ‘at eyle yaḥşî kıl aḥvālüñi
30. Hoş ‘ibâdet kıl göresin cenneti
Kurtılasın terk idesin miḥneti
31. Dünya miḥnetdür bilürsin ey kişi
Nice yirsin dünya içün teşvişi
32. Dünya hoşlığına kıl olduñ i yâr
Nice kılduñ her belâyı ihtiyar
33. Dünya ehli şoḥbetin terk itmedüñ
Âhiret yolını toḡru gitmedüñ
34. Aç gözüñ uyan ölüm uyarmadan
Seni yaḥşî sevdüḡiñden ırmadan
35. Fâyide ne çün olup uyanasın
Her nefes biñ ḥasret ile yanasın
36. Ey Ḥaṭiboḡlı bu uyḥudan uyan
Âḥ idüben günde bin derd ile yan
37. Tut peyamber sözünü eyle qabul
Ol işüñde kendüzüñi eyle kıl
38. Kıl kanâ‘at Ḥak çalab virdüḡüne
Eylük irişdür elüñ irdüḡüne
39. Bâyları gözetme yohsıl gözlegil
Göñlini hoş eyle sırrın gizlegil
40. Bâylara irişenüñ bildüñ ḥalin
Dünyeden cehd it götür hırşuñ elin
41. Hırş elini çeke görmekdür sevâb
İş bu dur vallâhü a‘lem biş-şavâb

11.Hikaye

Ulu kişilerden biri bu hadise münasip hoş bir hikaye söyledi. Salihalarından biri sözünde hoş sırlar belli eder. Zengin kişilerle oturup sohbet etmekten devamlı sakınırdı. Bir kişi gelip ona padişahın önemli bir işi olduğunu söyledi. Elinden gelen yardımı yaptı. Sonra hayretten kendi elini dişledi, çok şaşırdı. Bir gece rüyasında salihanın sırrının ortaya çıktığını gördü. Rüyasında büyük bir şeytan ona yoldaş oldu. Ondan ne istediğini sordu. Oda bana dedi ki: bu sana mı düştü. Bu işte sen benim yoldaşım değilsin dedi. Doğru söyle bana ne iş için geldin. Sözün doğrusu bu iş için sen gerekmezsin dedi. O bana işini ortaya çıkarıp sana yoldaş olmaya geldim dedi. O da dedi ki bu iş için beni sana verdiler. Tanrı bu iş için beni sana ortak etti. Yoksa şimdi senin yanında olmazdım. Ey sevgili yar sen Allah'ın adını anmayı terk ettin ama beni sana bu işte yoldaş ettiler. Nitekim de Allah'ın kitabında her delili olan, güzel, kesin doğru haberler vardır. Şeytanda bu delilleri göstermek için bir ayet okudu ve salihanın bütün sorularını cevapladı. Manası da şudur ki; Allah iyidir ki, her kim ona yüz çevirirse ona bir şeytan havale ederim. Beni terk etti, bana yüz çevirdi diye. Hiç şüphesiz ki, şeytan seni azdırır. Şimdi sen de Kur'an sözünü doğru bil. Zahid olduğun için bu düşü gördün. Uykunda balıklar çağırısın. Kendi şehrinde göç ettin ey yar! Çekildin yalnızlık makamında bekledin. Benden o şeytan hiç ayrılmadı. Hatta beni bir saat bile yalnız bırakmadı. Ta ki, ayrılınca bu fena evden o zaman şeytanının şerinden kurtuldum. Allah ile meşgul olup, zikir ettim. Gönlümü Allah fikri ile doldurdum. Şimdi sen dahi düzelt halini. Allah'a itaat et ki, halin güzel olsun. Çok ibadet et ki, cennet göresin. Kurtulasın, terkedersin sıkıntıyı, derdi, tasayı. Ey kişi! Bu dünya sıkıntılarla doludur. Sadece bu dünyada yersin içersin. Dünyanın hoşluğuna kul oldun, sen kendine her belayı köle ettin. Dünya ehli ile sohbetini bırakıp da ahiret yoluna doğru yönelmedin. Aç gözünü ey ulu kişi! Ölüm seni uyarmadan, seni sevdiklerinden ayırmadan, kendi yararın için uyan. Her nefes alışta hasret ile yanarsın. Ey Hatipoğlu! Bu gaflet uykusundan ki, ah çekip günde bin dert ile yanmayasın. Peygamberin sözü tut, kabul et. Kendini bu işler için kul köle et. Allah'ın verdikleri ile kaanat et, elinin yettiğine yardım et. Zenginleri gözetmeonların yanında olmaya çalışma. Yoksullara yardım et, onların gönlünü hoş etmeye çalış. Zenginlerin halini gördün. Onlar dünya malı için çalıştılar, hırslandılar. Sen hırsına uyma, çek elini ki, sevap göresin. Bu alemde iş budur ki, vallahi doğru olan söz.

El-Hikayetü'-Sani ve'l-'aşer

1. Nitekim Mūsī Bin'İmrandan haber
Ol hikāyet eyledi iy mu'teber
2. Bir kişi kulluk iderdi Mūsāya
'İlm okur idi düşüban guşşaya
3. Gice gündüz durişürdi ol kişi
Kimse bilmez kim ne idi teşvişi
4. Öğrenürdi 'ilm hep irte gice
Kim ne bilürdi anuñ hāli nice
5. Mūsā katından heman gayb oldu er
Bulmadılar nice kim istediler
6. Bir nice gün gitdi hiç bulunmadı
Kaldı tedbiri anuñ bilinmedi
7. Ol hod öğrendügi 'ilm ile ki var
Halka va'z idüp dirermiş i yār
8. Dāyim ister Mūsā peygamber anı
Bulmazdı kanda oldığın kanı
9. Vardı bir gün bir kişi gelür ulu
Bir toñuz yider elinde key ulu
- 10.Boynuna daqmış bir ip anı yider
Ardına uymış toñuz tiz tiz gider
- 11.Mūsā eydür bu kişiye iy kibār
Bu toñuz kimdür bilür misin i yār
- 12.Mūsā eydür bilimedüm ben bunu
Ne kişidür baña di göster bunu
- 13.Ol kişi iydür ki yā Mūsā bu er
Şol kişidür kim katuñda mu'teber
- 14.'İlm okurdu senden ol tahşil idüp
Gitdi şanurduk özün mismil idüp

15. Bu toñuz öğrendüği ‘ilmi verür
Aldanup dünyalığa mālā virür
16. İş bu hāle geldi uşda bu bī-dīn
Böyle olıcağ kanı bu kâni dīn
17. Çünki Mūsā bu işi gördü i yār
Key melūl oldu ‘azim ol ihtiyār
18. Mūsā eydür yā ilāhī iy Kerīm
Ādem olsun bu girü hayyü’l-‘azīm
19. Şuçı ne dūr şorayım anı buña
Kim neden uğradı bu hāle buña
20. Vahiy geldi Mūsāya ol dem i yār
Gör nice kıldı nida perverdigār
21. Yā Mūsā Ādem zamānından berü
Ne duā kim var ise andan berü
22. Hep dükülini okır iseñ bu dem
Şanmağil kim ben anı maqbūl idem
23. Liki aydı vireyin suçı nedür
İşid imdi kim hikāyet nite dūr
24. Şuçı oldur dīni ve ‘ilmi şatar
Dünye olur dīni ardına atar
25. Bu suçı işleyenuñ hāli budur
Bellü bilgil kim hikāyet iş budur
26. Mūsā hayrān oldu bu işe hemān
Tevbesini yiniledi ol zamān
27. İmdi sende ‘ilmi dīni şatmağil
Dīn kazanduñsa yabana atmağil
28. Dīniñi ‘ilmüñi şakla iy ulu
Var ise zatuñda bil aklı bilu

29. 'Ālim oldur 'ilm ile kıla amel
Gaflet ile kılmaya tûl-ı emel
30. 'İlm ile her bir işi ıslāh ide
Kendüzini tamudan iflāh ide
31. Dünyeye her giz mukayyed olmaya
Gaflet uyhusına dalup kalmaya
32. Ömri sürdün āhirine irdüne
Neyledün nitdün ne işe irdüne
33. Geçdi 'ömrün gitdi sermāyeñ kanı
Āhret korhusına māyeñ kanı
34. Dünya zevkin sürdün irdün āhire
Hiç 'amel yok kim kılasın fāhire
35. Fahr idersen kıl 'ibādet iy kişi
Āhret kaygusiçün yi teşvişi
36. Kıl 'ibādet iy Haṭıboğlı bugün
Kim meded ola saña yarın ki gün
37. Hürmet ü 'izzet budur 'ilme düriş
'İlm ile olur kişiye perveriş
38. Halk baña ulu disun dime sakın
Āhret yakın durur 'ayne'l- yakın
39. Sen yakın bil āhret korhusını
Ākıbet bil kurtarur korhu seni
40. Korhusuz kişilere yokdur necāt
Korhulunuñdur müdām 'aynü'l-ḥayāt
41. Korhulular içdiler dirlik şuyın
Koma sen de gözle anlaruñ şuyun
42. Ulular şuyunca gitmekdür sevāb
İş budur vallāhü a'lem biş-savāb

12.Hikaye

İmran sülalesinden İbn Musi güzel hoş bir hikaye söyledi. Nitekim şöyle dedi; bir kişi Musa'ya kulluk ederdi.İlim okurdu . Keder, tasa içinde. Gece gündüz düşünürdü o kişi. Kimse bilmezdi onun neler yaptığını. Her gece ilim öğrenirdi. Onun ne hallerde olduğunu kimse bilmezdi. O sadece kendi öğrendiği ilim ile vardı.halka hep vaaz edermiş. Musa peygamber bile devamlı onu isterdi. Bulamazlardı,kimlerden olduğu, nerden geldiğini. Bir gün bir kişi elinde bir domuz gelirdi. Boynuna bir ip takmış domuz ardı sıra çabuk çabuk gidermiş. Musa bu kişiye bu domuz kimdir bilirmisin ey kişi der. O da kimdir bilmem ey Musa der. Kimdir bu kişi bana da göster der. O kişi Musa'ya iyi biridir der. Bu kişi senin katında saygı değer iyi bir kişidir der. İlim okur senden tahsil alırdı. Onu biz buraları bırakıp gitti sanardık. Bu domuz öğrendiği ilmi öğretir. Aldanıp, hataya düşüp malını dünyalığa verir. İş bu hale geldi ki bu işte dinsiz oldu. Böyle olacak buna inanmış kişilerin kanı. Çünkü bu işi Musa peygamber gördüğü zaman usandı, bıktı ve kesin kararını verdi. Musa ulu, büyük bir kişidir. Bu kişi Adem peygamber dahi olsa ona suçunun ne olduğunu soracağım der. Kimin yaptığını bu hale niye geldiğini soracağını söyler. Musa peygambere vahiy geldiği zaman Allah bak ne kıldı; “ Ya Musa, Adem zamanından beri kim ne dua ettiyse tamamını okur isen bu zamanda sanma ki ben onu makbul kılırım”. Fakat suçu nedir. İşit şimdi hikayet nedir. Suçu şudur ki dinini ve ilmini satar. Dünya için yaşar, dinin hiçe sayar. Bu suçu işleyen hali budur. Belli ki bu hikaye bu dur. Musa hayran oldu bu işe hemen. Tövbesini yeniledi. Şimdi sende sakın satma ilmini ve dinini. Din kazandınsa sakın yabana atma. Dinini ve ilmini sakla. Ey ulu kişi! Bu senin zaafında var ise aklını kullan. Alim o dur ki ilim ile her işini yapar. Gaflete ve hırsına teslim olma ilim ile her işini ıslah et. Kendini devlet malından iflah et. Dünya malına bağlı olma. Gaflet uykusuna yatma, ömrünü ahiret için sürdür. Ne yaptığını, ne iş yaptığını bil. Ömrün geçti gitti. Ahiret korkusunu bil. Dünya zevkini sürdür, yaşamın noktalandı. Fakat hiç amel yok ki bunlarla övünesin. Ey kişi! Öbür dünyada övünmek istiyorsan ibadet et, ahiret korkusu için yaşa. Ey Hatiboğlu! Bugün ibadet et ki yarın ki gün sana ibadetin meded olsun. İlme hizmet et, saygı duy. Çünkü ilim kişiyi besler. Sakın halk bana ulu desin deme, ahiret yakındır kesinlikle. Sen ne olursa olsun ahiret korkusunu yakın bil. Sonunu bilersen bu ahiret korkusu seni kurtarır. Ahiret korkusu olmayanın kurtuluşu yoktur. Korkulunun dur sürekli bu hayat. Korkusu olanlar dirlik suyndan içtiler. Sende gözünü onların suyundan sakın ayırma. Uluların suyunca gitmektir sevap olan. Bu alemde iş budur ki vallahi billahi doğru ve sevap olan.

El-Hikayetü's-Salis 'aşer

1. Nitekim Uş İbni Abbās söyledi
Dinle nedür dir hikâyet eyledi
2. Hâk Teālā rahm idüp peygambere
Yā Muḥammed dir o şāh-ı servere
3. Nitekim şorisaram farzum saña
Key sakın yahşı haber virgil baña
4. Halk ile hem hoş dirildüñ mi diyu
Şorisaram bu işüñ koydın yiyu
5. Saña zulm eyleyeni 'afv eylegil
Luṭf ile hulk ile halka söylegil
6. Halka hem hoş nesneler ta'līm kıl
Ta'limuñda her işi ma'lūm kıl
7. Cebre'il geldi getürdi bir haber
Bir haber dūr kim 'azīz ü mu'teber
8. Yā Muḥammed didi Cibrīl-i Emīn
Geldüm eyleyem saña hulkı kemīn
9. Eyü hulkılar öğredem gerek saña
Kim cihāñ halkı kamu kala saña
10. Hoş naşihatlar aña yad eyledi
Ol Muḥammed canını şad eyledi
11. Gör neye irdi bu sözüñ gāyeti
Cebre'il okudı iş bu āyeti
12. Ayet var
13. Ma'nisi oldur ki sen 'afv eylegil
Söz deminde halka eyü söylegil
14. Uymagil cāhillere dir ki Kirdigār
Hoş dir âmennâ ve şaddakñâ i yār

15. İmdi sen dahı dilüñi ki sakın
Hem dinüñi sakla nefse kıl akın
16. Halka hulk eyle düriş iy yâr-ı men
Halk içinde olasın dildâr-ı men
17. Hak Te‘âlâ bendini eyle kabul
Ol işuñda olasın maqbûl kul
18. Şorisardur Hak saña her bir işi
Ol dem için şimdi yigil teşvişi
19. Hem gâzab vaktinde zinhâr iy ulu
Nefsüñe olma zebûn iy bahtulu
20. ‘Afv kıl yoldaşuña suçın müdâm
Kim olasın sen bu yolda müstedâm
21. Saña yavuzlık kılana eylük it
‘Afv idüp suçını toğru yola git
22. ‘Afv ider iseñ kişilerden gâzab
Sen bu yolda yahşî şaklarsañ edep
23. Hak sever muhsinleri iy merd-i pâk
Nefs elinden olmayırsın helâk
24. Ey Hatıboğlı bu hulkı iş idin
Eyü hulkı yahşî ‘ameldür dimiş
25. Hulkı olan kişiler hep bây olur
Hulkı olmayan kişi rüsvây olur
26. Hoş ‘amel yahşî ‘ibâdet eylegil
Key düriş illâki tâ‘at eylegil
27. Lîki câhilden sakın kendüziñi
Kendü miqdâruñca söyle sözüñi
28. Muhtasar kıl sözüñ uzatma i yâr
Çok söze yokdur çü bildüñ i‘tibâr

29. Yahşı söyle serseri virme cevāb
Söz budur vallāhü a'lem biş-şevāb

13. Hikaye

Nitekim İbni: Abbas bu iş hakkında bir hikaye söyledi. Nedir dinle. Yüce Allah Peygamberi koruyup ya Muhammed sen ulu bir padişahsın dedi. Farz mı diye sorsan, sen bana ne zaman güzel haber verirsin. Halk ile hem hoş güzel geçindinde soruyorum sana bu işi neden böyle yaptın? Sana zulüm ve eziyet edenin affetseydin güzel tabiatınla halka bunları söyleseydin. Halka güzel, hoş şeyler öğretseydin. Her öğrettin şey halka faydalı olsun. Cebrail geldi bir haber getirdi. Bu öyle bir haber ki aziz ve hatırı sayılır. Güvenilir Cebrail ya Muhammed dedi senin çok az da olsa tabiatına yardıma geldim. Sana iyi huylar öğretmem gerek bu dünyadaki insanların malı kime kaldı ki sana kalsın. Ona güzel nasihatlar söyleyerek o Muhammed'in canını sevinçle doldurdu. Bu sözün maksadı neye vardığını gör. İşte Cebrail de bu ayeti okudu. Manası şudur ki, sen affet söz meclislerinde halka güzel sözler söyle. Allah cahillere uyma der. Ey yar! Allah'ın dediğine inan ve tescil et. Şimid sen bile söylediklerinden sakın hem dinini unutma ve nefesine de hakim ol. Ey dost canlısı! Güzel huyunu halk için kullan ki halk içinde sevilen bir insan ol. Yüce Allah'ı kabul et ki işinde faydalı bir insan olasın Allah sana her bir işini sorar sen de şimiden işlerini ona göre düzenle. Ey bahtlı ulu mahşer gününde asla zayıf nefisli olma. Suçunu işlemeye devam eden insanı affet ki sen de bu yolda sürekli olasın. Sana kötülük edeni bile affet ki o da suçun bilip doğru yolu bulsun. Sen onları affedip öfkenin o kişilerden saklarsan bu işte güzel bir davranış gösterirsin. Allah bağışlayandır özü sözü doğru insanları sever sen de sakın nefesine uyup da mahvolma. Ey hatipoğlu sen bu güzel iyi huyları iş eden demiş. Güzel huylu olan kişilerin gönlü zengin olur. Olmayan kişiler ise rezil, rüsva olur. Güzel işler ve ibadetlerle uğraş ki Allah'ın emirlerini zamanında yapmış olasın. Fakat cahil insanlardan da kendini sakın ve sözlerini kendi miktarınca söyle. Sözünü uzatma kısa tut. Bilesin ki laf kalabalığı yapana itibar edilmez. Güzel sözler söyle yalan yanlış cevaplar verme bu alemde sözün en güzeli vallahi budur.

El-Hikayetü'r-Rabi 'vel-'aşer

1. Nitekim uş ma-teķaddemden meğer
Ululardan bir kişi viridi haber
2. Diduğum kişi velilerden durur
Ol hikâyet kıldı söz andan durur
3. Va'z iderken halka ol ulu iy yār
Ne diyupdür işidüñ ol ihtiyar
4. Öğredüñ dilüñüzi eyü söze
Ol eyu söz kılavuz ola size
5. Dañi derviş kim kapuñuza gele
Gönderüñ tizcek anı eylük ile
6. Kapuñuzdan komañuz maħrum anı
Azucuk vimek viruñ kılıñ ğani
7. Hem namazı orucı dutmak sehel
El-emanet bu işe olmañ kehel
8. Kılıñuz yahşı du'a mü'minlere
Azucuk viruñ ata miskinlere
9. Siz kaçan bu işleri işleyesiz
Hep dükeli işüñüz olur temiz
10. Her ne hacet diseñüz maķbul ola
Yaradılmış halk size hep ķul ola
11. Gel sen evvel ķullıģa bil baģlağil
'Arz it Allaha ğünahuñ ağlağil
12. Ger ğünahuñ eksügin ağlayasın
Haķ ķatında işuñi sağlayasın
13. Ķul olan ķullıķda olmaķdur işi
Hizmet itmekdür abidüñ cünbüşi

14. Hızmet eyle hocaña iy ihtiyar
Hızmet iden kişiye dür baht yār
15. Tut hocañ buyruğını kılğıl kabul
Hızmet ile bulunur ol yaña yol
16. Hızmet iderseñ Hāk'a İbni Hatib
Yol bulursañ şeksöz olasın habib
17. Hızmet idendür duâ da añılan
Hızmet etmeyen kişidür yañılan
18. Hızmete dâim ve kaim ol müdam
Kim olasın sen bu yolda müstedam
19. Ulu yekiciye hızmet kıl iy yār
Kıl namazı koma dayim zinhar
20. Kim namaz ehline dür rahmet keşir
Hāk namaz ehline olur destigir
21. Rahmetün çoğun dilerseñ kıl namaz
Zinhar illa namazı illa namaz
22. Kim namaz ehli hākķun sevdügidür
Daima abid diyup övdügidür
23. Kıl namazı tut oruç yidür ta'am
Sözi Hāk söyle ki oldur Hāk nızam
24. Doğru söyle serseri virme cevab
Söz budur vallahü a'lem biş-şevab

14. Hikaye

Ululardan bir kişi geçmiş zamanda bir işten haber verdi. Bu kişi velilerdeb olup sözü başlatarak bir hikaye söyledi. Bu ulu kişi halka vaaz verirken ey insanlar o ihtiyaşın söylediklerine kulak verin onu iyi dinleyin. Dilinizi iyi söze alıştırın.alıştırın ki bu iyi sözler size klavuzluk etsin. Kapınıza dervif dahi gelse onu iyiliklerle tez zamanda gönderin. Onu kapınızdan mahrum etmeyin. Ona az da olsa yemek vererek gönlünü zengin kılın. Namaz kılmak oruç tutmak kolaydır ama bu işleri yapmak için olgun olmak da yetmez. Müminlere güzel dualar ediniz. Bu güzel dualarınızdan da atalarınızı da nasiplendiriniz. Siz kaçan bu işlei işleyiniz, yapınız ki işlerinizin tamamı temiz olsun. Ne isterseniz ne dilerseviz hepsi kabul olsun. Yaratılmış bütün insanlar sana kul olsun. Sen önce kulluk vazifeni yerine getir ondan sonra günahlarından dolayı Allah'a yalvar. Yaptığın günahların affedilmesi için ağla. Böylelikle Allah katında iyi bir iş yapmış olsasın. Kul olan insanın vazifesi Allah' kulluk etmektir. Ona ibadet etmektir. Ey ihtiyaç hocana hizmet et ki bahtı açık bir kişi olasın. Hocanın söylediklerini tut yerine getir ki çıkan yollar aydınlık olsun. Ey İbn-i Hatip Allah'a hizmet edersen sözlerin Allah'ın huzurunda kabul olur. Hizmet eden kişiler dualarla yad edilir. Hizmet etmeyenler ise her zaman yerilir. Allah'a hizmet etmek için sürekli namaz kıl ki bu işlerde sürekli olasın. Ey insanoğlu ulu kişilere hizmet et namaz kıl sakın namazdan taviz verme. Namaz kılan insanın rahmeti kırılmış olsa bile yüce Allah yine de o insana yol gösterir yardımcı olur. Çok rahmet sevap kazanmak istersen namaz kıl asla namazını terketme, sürekli namaz kıl. Namaz kılan kişi Allah'ın sevdiği kuludur. Daima ondan ibadet ettiği ii övünür. Namazını kıl, orucunu tut, yoksullara yemek yedir sözünü Allah için söyle ki Allah yolunu bulasın. Sözlerini doğru seç yalan yanlış konuşma. Bu dünyada sözün doğrusu vallahi budur.

El-Hikayetü'l-Hamis 'aşer

1. Nitekim uşda Enes virdi haber
İbni Malik dūr şahabi mu'teber
2. Key işit peygamberi medh eyledi
Şuretini şiretini söyledi
3. Hazereti Ahmed resuli iy ihtiyar
Enbiyanuñ küllisinden ol kibar
4. Dü cihanuñ ulusu şah-ı güzin
Vir şalâvât göresin yarın yüzin
5. Ol Enes eydür bu şahuñ vaşfını
Gönlüne berkit bu sözüñ naşbini
6. Diñle imdi vaşfını iy şehr-i yār
Ne igen kışaydı ne uzun iy yār
7. Ne igen kara idi ne ağ idi
Şöyle ahmer bir kızıl gül çağ idi
8. Ne kıvrucuğ idi ne doğru saçı
Daima ma'sum 'afv idi şuçı
9. Hak Teâlâ haznesidür varlığı
Kırk yaşında virdi peygamberliği
10. Pes nübüvvet geldüğinden soñra ol
Oldı on yıl Mekke de şahı uşul
11. Bakisin geldi Medine şehrine
Dopdolu olup nübüvvet baħrine
12. Komadı baķi resule geldi mevt
Gitdi altmış beş yaşında öldü fevt
13. Ger muħallede kalsa bunda payidar
Baķi kalaydı Muhammed iy kibar

14. Kimse k maz bunda gaddar-ı ecel
Hayır yolın d z bahane el-acel
15. T vbe kıl cehd it fe ayıl bulasın
Fazl-ı H k olup m kerrem olasın
16. T vbe ehli d r cihanda mu'teber
T vbe s zlere yavuz virdi haber
17.  ehvete uyma ko hır u  ete in
 afi ol zuhd ile berkid p igen
18. Nefsi hor eyle tevekk l kıl iy y r
Zat-ı k dsiyle olasın ihtiya r
19.     ni takva ile ma'm r kıl
 z  ni  aflet elinden d r kıl
20. Ba la niyyet ke fi ruyet bulayın
Hı m-u zahmetden emin k rtulayın
21. Fesh id p kibr   hasedden  z  ni
Fesh iderse  H k bula kend zi ni
22.  urete  ekl-i feris esin heman
H k katında 'afv olup buldu  eman
23. Cennet-  didar sa a seyran ola
Hal  ne insan kamu hayran ola
24. Terk iderse  iy Hatibo lı hased
Ra mete va ıl ola cism   cesed
25. Fazl-ı H k sa a yakın yolda  ola
Hem  efa'at  z  ne kulda  ola
26. M hmel i den nef  ni cem' eyleyi 
Ta ki so ra dimeyesin iy diri 
27. Ki ide kim ya  sı himmet bol ola
Himmetiyle a a do ru yol ola

28. Doğrusöyle doğrunuñdur her şevab
Doğru söz vallahü a'lem biş-şavab

15. Hikaye

Nitekim bu işte güvenilir kişi olan Enes İbn-i Malik güzel bir haber verdi. İşit ki bu kişi peygamberimizi medh etti. Onun görünüşünü, kılık kıyafetini, ahlakını, halini, tavırlarını anlattı. Hz. Ahmed'in resulu olan kişi ulu peygamberlerdendir. İki dünyanın ulusu olan kişi gözlerimizin şahıdır. Sen de ona salavat getir ki onun yüzünü göresin. Ey Enes bu şahın vasıflarını bil, gölünde sağlamlaştı, pekiştir ki bu sözlerin nasibini alasın. Dinle şimdi bu kişinin vasıflarını sana anlatıyorum: Ne kısa idi ne uzundu, ne kara idi ne ak idi, şöyle kırmızı kızıl bir gül çağında idi. Saçı ne kıvrıcık idi ne düz idi. Tek suçu masumları daima affetmek idi. Tek hazinesi yüce Allah'tı. Kırk yaşında peygamber oldu. Ona peygamberlik geldiği zaman o artık Mekke'nin şahı oldu. Peygamberler deniziyle dopdolu olan Medine şehrine kalıcı olarak geldi. Bu şehirde baki olamadı. Allah canını aldı. Altmış beş yaşında vefat etti. Eğer daima kalıcı olsaydı Hz. Muhammed kadar ulu olurdu. Gaddar ecel hiç kimseyi bu dünyada bırakmaz. Bu ecelden kimse kaçamaz. Tövbe et, çalış çabala ki ümitsizliğine, derdine çare bulasın. Tanrı'nın inayeti ile saygı değer bir kişi ol. Bu dünyada tövbe eden kişi saygı değerdir. Şehvetten ve hırstan elini aygını çek, saf ol, sürekli ibadet ederek gönlünü sağlamlaştı. Nefsini hor tut sonra da kaderine razı ol. Böylelikle kutsal bir insan olasın. İşini Allah korkusuyla yap, kendini gaflet elinden kurtar. Bu işlerde niyetini ortaya çıkar ki doğru yolu bulasın. Zahmetli işlerden de bu niyetin sayesinde kurtulasın. Kibir ve kıskançlıktan özünü uzak tut. Böylelikle Allah'ın yolunu bulursun. Suretin melek şeklinde olup Allah katında aman diliyerek af olursun. Güzel cennet sana seyran olur, bu haline bütün insanlar hayran kalır. Ey Hatiboğlu kıskançlığı terk edersen öldükten sonra da rahmete kavuşursun. Yardım eden Allah sana yoldaş olsun hem de işlediğin suçlardan dolayı sana kuldaç olsun. İhmal eden işlerden nefsine toplayasın. Ta ki sonra eyvah yazık oldu demeyesin. Kimde güzel çabalar bol ise o kişi bu çabalar sayesinde doğru yolu bulur. Sen de doğruyu söyle doğrunundur sevab. Bu alemde doğru söz vallahi billahi budur.

El-Hikayetü's-Sadüs 'aşer

1. Nitekim geldi hikayetde iy yār
Key münasipdür buña şöyle ki var
2. Bir kişi var idi kaffāl dı adı
Ol rivayet kıluben şöyle didi
3. Diñle bu ma'niyi gayet söyler ol
Konşuluğundan hikâyet eyler ol
4. Bir kişi var konşuluğumda iy yār
Dilemez evlenmeyi iy şehr-i yār
5. Bir gice uyhu içinde düş görür
Düşü içinde belikler çağurur
6. Duru geldi baña eydür iy ulu
Beni evlendür diyu kıldı iy ulu
7. Evlegim Tañrı bir oğlancuķ vire
Ölmedin bu gözlerüm anı göre
8. Hem-reside olmadın girü öle
İnşallah hācetüm maķbul ola
9. Ben didüm kim ne hikâyet dūr iy yār
Didi kim düş gördüm iy pak ihtiyār
10. Kim kıyamet günü olmuş iy ulu
Hep halayık arz'-ı mahşer dōpđolu
11. Ben dahı bu halk içinde yürürem
Kendüzimi hem şuşamış görürem
12. Bir sürü oğlancuķlarum gördüm iy yār X
Mahşer içinde yürürler aşikār
13. Her biri elinde bir altun kadeh
Dōpđolu kevser segirdiler ferah

14. Bu şuşamış halka şu virir bular
Maḥşer ehlinüñ şuşamışın şular
15. Ben daḥı iyerü vardum iy ulu
Şu diledüm kim içem ben kaygulu
16. Baña bunlar hiç biri şu virmedi
Ol muradı iş bu gözüm girmede
17. Saña yokdur didiler bundan naşib
Ben didüm kimn nişe yokdur iy Ḥabib
18. Biri eydür iy kişi işit sözüm
Senüñ oğluñ yok aramızda bizüm
19. Biz atalu atamuza virürüz
Senüñ oğluñ yok bizümle görürüz
20. Kim saña ol daḥı vire bu şudan
Er gerekdür kim çıka ol bu şudan
21. Didüm anlara ki siz kim siz baña
Aydı virüñ bileyim kaldum taña
22. Döndi bunlar baña eydür iy dede
Biz şol oğlancuklaruz kim dünyada
23. Görmedin dünya şefasın gitdük
Geldük uşda bu maḥa yitdük
24. Ehli İslamuñ çü ma‘şumiyüz
Maḥşeruñ uşda sıracı mumiyuz
25. Sañada kararınsa bunda i yār
Var peygamber sözini kıl ihtiyâr
26. Baña anlar söyle virdiler cevab
Siz daḥı evlendürüñ kılüñ şevab
27. Ol kişiyi vardılar everdiler
Aña bir hoş ‘avrat alı virdiler

28. Maşşuda irişdi ol kişi heman
Hevl-i maşşerden eman buldı eman
29. İmdi sende cehd kıl ya ehli din
Düriřup peygamberuñ dut buyruğın
30. Hükmi-ı şer‘i dut sa‘âdet bulasın
Ger bunı özüñe ‘adet kılasun
31. Hâk kâtında her sözüñ maķbul ola
Ehl-i şer‘i elbetde yahşı kul ola
32. Fazl-ı rahmet bulasın şıdk-u şefa
Hem şefâ‘at kıla saña Mustafa
33. Ehl-i şer‘ ol iy Haţiboğlı bugün
Kim saña rahmet ola yarın ki gün
34. Ehl-i şer‘ olan irişür devlete
Şer‘i seven kalmaz ayruk lezzete
35. Tut şeri‘at yolunu iy şehri yâr
Olmaya saña zamanuñ kahrı yâr
36. Meşveret kıl nefse tâği olmasun
Birlik irişdi bayağı olmasun
37. Meşveret söz kişiler mağbun olur
Haţreti Hâk işiginde dür olur
38. Çün didi Kur‘an bize
Meşveret kıl ‘aqla inen bu söze
39. ‘Aql ile her işiñü kılğıl dürüst
‘Aql olmaya bu yolda süst
40. ‘Aql ile işlenür iş külli şevab
İş budur vallahü a‘lem biş-şevab

16. Hikaye

Ey yar! Hikaye söylemenin münasip zamanı geldi. Bu hikaye şöyle başlar. Bir kişi vardı ki, o da çilingirdi. Rivayete göre şöyle dedi; “Bu söylediklerimi dinle! Eşine, dostuna anlat. Komşum olan bir kişi vardı. Bu kişi evlenmeyi istemezdi. Bir gece uykusunda bir rüya görür. Rüyasında balıklar çağırır. Bu rüyasında beni evlendir diye bir haber geldi. Tanrı’nın bir oğlan evlat vermesi için evlen dedi. Ölmeden bu isteğime kavuşayım. İnşallah bu isteğim makbul olsun. Ben dedim ki, bu hikayeyi nerde duydun. Dedi ki, rüyamda gördüm. Ey ulu! Kıyamet gününde mahşer alanı insanlarla dopdolu idi. Ben dahil bu halkın içinde görürüm. Kendimi de çok susamış gördüm. Bir sürü oğullarımın olduğunu gördüm. O mahşer kalabalığı içinde onlarda belirli şekilde yürüyordu. Her birinin elinde altın kadeh vardı. Kadehleri kevser suyuyla dopdolu rahat bir şekilde suluyorlardı. Ve susamış halka altın kadehlerle su veriyorlardı. Mahşer alanındaki susamış halkı suluyorlardı. Bende onlardan kaygılı bir şekilde su istedim. Ama hiç biri su vermedi. Bu arzum gerçekleşmedi. Sana bu sudan nasib yok dediler. Ben de dedim ki: “Niye yoktur ey dost !” .Onlardan biri ey kişi! Senin oğlun bizim armızda yoktur. Bu yüzden de sana su yoktur. Biz sadece atalarımızın atalarına su veriniz. Senin oğlun olsaydı burda olurdu. Hiç kimse seni bu sudan nasiblendimez. Dedim onlara ki “Siz kimsiniz ki bana su vermiyorsunuz.”. Şaşırp kaldım. Onlar bana dedi ki, “Ey dede! Sizin oğularınız hangi dünyada? Dünyanın sefasını görmeden öldük buraya geldik. Dünyadaki makamımızı da yitirdik. Biz islam karşısında mahsumuz. Bizde bu işte mahşer gününün müminleriyiz. Ey yar! Senin de kaderin budur. Sen de peygamberin sözünü dinle. Bana onlar şöyle cevap verdiler: “Siz de evlenin sevap kazanın”. O kişiyi evlendirdiler. Ona hoş bir kadın buldular. Maksudına erişti hemen. Mahşer korkusundan aman buldu. Şimdi sen de bu din için çalışıp çabala. Erişip peygamberin bu sözlerini kabul et. Şeriat hükümlerini kabul et ki, huzur bul. Bunları özüne kabullendir. Allah katında her sözün kabul olsun. Şeriat hükümlerine göre, bu sayede iyi bir kul olasın. Allah’ın rahmetini ve doğruluğu bulasın. Peygamberimiz sana aracı olsun. Ey Hatiboğlu! Bu gün şeriat hükümlerine göre yaşa ki, yarın sana rahmet olarak dönsün bunlar. Dini bütün olan insan devlete sahip olur. Hiçbir güzellikten ayrı kalmaz. Şeriat yolunu kendine yol bil ki, yaşantında sıkıntı çekmeyesin. Nefsine danış ki, daha sonra sana isyan etmesin. Nefsine danışmayanlar şaşkın olur. Allah’ın işlerinden uzak olur. Aklına danış ki, şaşkın olma. Allah’tan uzaklaşma. Akıl ile her işin doğru dürüst olur. Aklın olmazsa, bu işlerde manasız olur. Akıl ile işlerin hepsi değer kazanır. İş budur ki, bu alemde vallahi billahi doğru söz budur.

El-Hikayetü's-Sabi 'aşer

1. Nitekim uşda meşayih sözi dür
Can gününde her sözün yılduzü dür
2. Söz meşayih sözi dür iy pür hüner
İşid işle var ise sende hüner
3. Bir meşayihden rivayet dür iy yār
Nicesi söyler işid ol ihtiyār
4. Ma'rifet nurı gönül içinde dür
Aydını gönül gözi içinde dür
5. Her kaçan kul Tañrı zikrin eyleye
Zikri Hakkı daima çok söyleye
6. Şafı olur gönli yumuşanur anuñ
Gözi dolar ma'rifet nurı anuñ
7. Ruşen oluban dolar gönli gözi
Her ne söyler ma'rifet olur sözi
8. Her kaçan çok söyleye dünya sözün
Bunda karardur gönül anda yüzün
9. Pes gönül kara olıcağ iy kibār
Bellüdür kim kırıya virmeye bār
10. Bir ağaçdur bu gönül mişli 'ayân
Tañrı zikri şu durur bellü beyan
11. Her kaçan şu virseñ ağaç yeşerür
Ruhi dur yapraklanur yemiş virür
12. Zikr-i Hakk gönül bağınıñ şuyıdur
Şu içen bağıñ yemiş hoş huyıdur
13. Şu virilmese ağaç hod kara dur
Şararur yaprakları kendü kurur
14. Kesüp oda yakmalu olur iy yār
Pes niderler ayruğ olmaz 'itibar

15. Tañrı zikrünsüz gönül çün qarara
Kuriya yaprakları çün şarara
16. Pes eyledüp oda yaqarlar anı
Zi hayf ol nazenin gönül kanı
17. Çünki bu 'ömr ahirine irişür
Ol varur gönül tamuya qarışur
18. İmdi gönül sinüñ ile yār iken
Kendüzüñe ihtiyâruñ var iken
19. Cehd idüp şu vir gönülün bağına
Koma kim bağlana gaflet bağına
20. Şuyla gönül yimişler eylesün
Daima dil ma'rifetler söylesün
21. Vir gönül yimişini bu halka sen
İş idinüp özüñe hulķı hasen
22. Zikr-i Allah dur gönüllere hayat
Şöyle buyurmuş resul-i kainat
23. Kıl Hatıboğlı hüdānuñ zikrini
Eksük eyleme dilüñden şükrüni
24. Hāk sever şakir kılın iy merd ü māl
Şakir olan kılı zikr eyler Kur'ān
25. Şakir ol hem zakir ol ya ehli din
Hāk buyırdı kim "yühıbbü's-şākırīm"
26. Koma Allahı dilüñden zikr ile
Zīnhar illaki zikiri şükr ile
27. Şükr ile zikr ile bulınır sevab
Ber hemin vallahü a'lem biş-sevab

17. Hikaye

Bu işte şeyhlerin sözü inci gibidir. Onların her sözü can gününde yıldız gibidir. Onların sözü güzeldir, marifetlidir ve boş değildir. Sen de bu hüner var ise onların bu sözünü dinle ve yerine getir.

Şeyhlerden biri rivaye eder ki, nicesi söyler, işit sen de dinle. Marifet nurunun aydınlığı gönül içindedir. Aydınlığı gönlündeki gözünü içindedir. Bundan kaçan kul Tanrı'nın adını zikretsin, Tanrı'nın adını çok söylesin o zaman gönlü saf olur, yumuşar, gözleri dolar. Çünkü gözü aydınlık olur. Ne söylerse sözü marifet olur. Her kaçan kişi dünyada Tanrı'nın adını söylesin, herşey bunda karar kılınır. Ey kibar, görgülü kişi! Yoksa gönlün kara olacak. Bellidir ki, Allah gönlü kara olana vermez. Bu gönül bir ağaç misalidir, bellidir. Tanrı'nın zikri de kesin olarak bellidir ki, şudur: her kaçan su verse, ağaç yeşerir, ruhu, gönlü ağaç gibi yapraklanır, meyva verir. Allah'ın zikri gönül bağının suyudur. Su verilmezse ağaç gibi kendi de kararır, yaprakları sararır, kendisi kurur. O zaman kesip yakmalı, sonra ne yaparlar, itibar görmez bir işe yaramaz. Tanrı'nın zikri olmadığı için gönül kararır, yaprakları kurur ve sararır ve arkasından onu ateşte yakarlar. Nazik, ince gönlünün kanına haksızlık olur. Çünkü bu ömür, hayatın öbür dünyaya erişir. Gönlün cehenneme karışır. Şimdi gönlün seninle iken kendinle iken seç. Çalış çabala. Gönlünün bağına su ver, gaflet bağına bağlanmayasın. Suyla (Tanrı'nın zikri ile) gönlün meyvalar versin. Daima dilin marifetli sözler söylesin. Gönül meyvanı halka ver, kendine iş edinip halka güzellikler ver. Çünkü Tanrı'nın zikri gönüllere hayat verir. Kainatin resulu şöyle buyurmuş: Ey Hatiboğlu Allah'ın zikrini yerine yetir, dilinden şükrünü eksik eyleme. Hakk sever şükür eden insanları. Şükreden kişi de Kur'an'da zikreder. Dininde de şükreden ol. Zikrinde de ol. Hakk buyurdu ki, asla Allah'ın zikrini dilinden eksik etme. İllaki zikir ve şükreden bu alemde vallahi billahi sevap kazanır.

LUGATÇE

-A-

abid: ibadet eden.
'afv : suçu bağışlama,özür dileme.
ahmer:kırmızı, kızıl.
ahval: durumlar,oluşlar.
ahir : son,sonraki,en son.
âkıbet: nihâyet,son.
âmennâ ve saddaknâ:inandık ve tasdik ettik.
amel : niyet,iş.
aşikâr:belli,açık,mejdanda.
'ayne'l-hayat: hayat pınarı,âb-ı hayat.
'ayne'l-yakın: gözüyle görmüş gibi,kat'i.
'ayân: bir memleketin ileri gelenler.
'azim: büyük, ulu,iri.

-B-

baht:talih,kader,kısmet.
bâki:Tanrı,daimi,kalıcı.
bây: zengin,ulu,soylu.
Berkit:sıgımlaştırma,pekiştirme.
bes : yeter,yetiştir,tamam.
bellü:belli.
bi-din:dinsiz.

-C-

cehd:çalışma,çalalama.
cem':toplanma,yığılma.
cennet-ü didar:insaniyetli yüz.
cibril:Cebrâil.
cünbiş:kımıldanma,hareket.

-D-

daim:devamlı,sürekli.
dem :an,vakit,zaman.
dest-gir:yardımcı,elinden tutan.
dih:şeytan.
dildar:birinin gönlünü almış,sevgili.
diriğ:eyvah,yazık.
dükel:hepsi,tamam.

-E-

ehl-i şer:fenalık sâhibi.
emel:ümit,umma,arzu.
enbiyâ':şeriat sahibi olmayan peygamberler,yalvaçlar.
eylûk:iyilik.

-F-

fahr:övünme,ululuk,ün,fazilet,erdem.
fazl-ı hakk:Tanrı'nın inayeti.
fâş: meydana çıkma.
ferište:melek.
fevt:ansızın kaybetme.

-G-

gayb:gizli olan,belirsiz.
gazab:öfke,kızgınlık,hiddet.
gussa:keder,kaygı,tasa.

-H-

habib:sevgili,dost.
hacet:ihtiyaç,lüzum.
hased:kıskançlık,çekememezlik.
hasen:hüsünlü,güzel.
hayf:haksızlık,cevir,zulum.
hazer:sakinma,kaçınma.
heman:hemen.
helâk:mahvolma,ölme.
hevl:korku.
hışm:kızgınlık,öfke.
himmet:gayret,emek.
hod:kendi,miğfer.
hulk:huy,tabiatça.
hüda:doğru yol gösterme.
hükm-i şer'i:şeriat icablarına göre verilmiş hüküm.

-İ-

ibn-i Malik:yedi cehennemin hakimi ve kapıcısı olan melek.
iflah:kutlu,başarılı olma.
ihtiyâr:seçme,seçilme,katlanma.
imdi:şimdi.
irte:ertesi.

-K-

kaffal:çilingir.
kaim:ayakta duran,ayakta bulunan,namaz kılan.
kâni:inanmış,kanmış.
kendüzi:kendisi.
kemin:çok az,pek küçük.
kesir:kırılmış.
kevser:maddi ve manevi çokluk.
key:ne zaman,ne vakit.
kibr:büyüklik,ululuk.
kirdigar:Allah.
külli:umumi,bütün,çok.

-L-

lik:fakat,lakin,ama.
lutf:hoşluk,güzellik.

-M-

magbun:şaşırmış,şaşkın.
makbul:kabul olunmuş.
maksude:istek,istenilen şey.
ma'mur:bayındır,şenlikli.
ma-tekaddem:geçmiş zaman.
medh:övme.
melul:bıkmış,bezenmiş.
merd-i pak:temiz insan.
meşayih:şeyhler.
meşveret:danışma,müşaverede bulunma.
mevt:ölüm.
mihnet:zahmet,eziyet.
muhal:mümkün olmayan.
muhalled:daima,sürekli.
muhsin:ihsan eden,iyilikte bulunan.
muhtasar:kısaltma,kısaltılmış.
mukayyed:kayıtlı,bağlı,bağlanmış.
mu'teber:inanılır,güvenilir.
müdam:devam eden,sürekli.
mühmel:ihmal edilmiş.
mükerrem:muhterem,aziz,sayın.
müstedam:devamlı,sürekli.

-N-

nazenin:cilveli,oynak.
necat:kurtulma,kurtuluş.
nübüvvet:nebilik,peygamberlik.

-P-

perveriş:besleyiş,beslenme.
perverdigar:Allah.
pes:ard,arka,geri.
pür:dolu.

-R-

rahm:acıma,esirgeme.
reside:erişmiş,yetişmiş.
ruşen:aydın,parlak.
rüsva:rezil,itibarsız.

-S-

safi:duzu,temiz.
sahabi:Hz.Muhammed'i görmüş ve kendilerinin sohbetinde bulunmuş olan mü'min kimse.
salavat:namazlar.
salih:dinin emrettiği şeylere uygun hareket bulunan.
segirtmek:koşmak,yürümek.
sıdk:doğruluk,gerçeklik.
siret:bir kimsenin iç hali.
suret:biçim,kılık kıyafet.

-Ş-

şad:sevinçli.
şah-ı servere:ulu padişah.
şakir:şükreden.
şefâat:dileğinin yerine getirilmesi için edilen aracılık.

-T-

tâ:kadar,dek,değın.
taâm:yemek.
ta'ata:Allah'ın emirlerini yerine getirme,ibadetler.
tahkik:doğru olup olmadığını araştırma.
tahsil:ilim öğrenme,hasıl etme.
takva:Allah'dan korkma,dinin yasak ettiği şeylerden kaçınma.
ta'lim:öğrenme,öğretme.
tamu:cehennem.
taña:şaşkın.
teşviş:karma karışık etmek.
tevekkül:Allah'a bırakma,kaderine razı olma.
tiz:tez,çabuk,sık.
toğru:doğru.
tül-ı emel:hırs,tükenmez arzu.
turma:durmadan,sürekli.

-U-

uşta:işte.

uyhu:uyku.

'uzlet:yalnızlık kōřesine çekilme.

-V-

vahy:bir fikrin veya bir emrin Allah tarafından bir peygambere bildirilmesi.

va'z:dini öğüt.

vimek:yemek.

-Y-

yad:hatırlama,anma.

yahşı:iyi,güzel.

yavuz:kötü,fena,güçlü,sert.

-Z-

zahid:çok aşırı sofu.

zakir: zikreden,zikredici,anan.

zi:sahip manasına kelimelerin başlarına getirilerek birleşikler yapar.

zıkr:anma,anılma.

zinhar: sakın,asla,aman.

BİBLİYOGRAFYA

- 1- Hatiboğlu, Hayatı, Eserleri. Büyük Türk Klasikleri, cilt no 2
- 2- Hatiboğlu, Hayatı, Eserleri. Vasfi Mahir Kocatürk. Türk Edebiyatı Tarihi Ankara, 1964, s.273-274.
- 3- Ferit Develioğlu, Osmanlıca –Türkçe Ansiklopedik Lugat
- 4- Yeni Tarama Sözlüğü, Kültür Bakanlığı

هَمْ بُو اَوْن اِيكِي حَدِيثْ نِي اُولُو
شَوِيلَه كَلَايِي حَقِّي رَسُوْلُنْ جَنَّا
اَوْن عَالَمِي بُوْلِنَه كِتْمَا كُجُونْ
قَنْدَه بَرَعَا لَمُ كُوْرَنَسْ اُولُ كَشِي
دَا بَا زَحْمَت وَرَن عَالَم اَهْلَنَه
قَنْدَه بَرَد هَرِي وَفْلَحْد وَارَسَا
بَا كَا بُو خَفِي حُرْمَت اِيْلَا سُوْن دِيُو
هَكْرَه غَلْبِي بُوْنَتْ كُجُونْ اَوْ قِيَا
حَقِّي تَعَالِي اِي يَارِي قَامُوِيَه
بُو حِدِيْمَتْ مَعْنِي بُوْدَرِي اِي يَار
حَقِّي رَسُوْلِيْنِك سَبْرِيْدَر بُو كُجُوْمْ
اَلْحِكَايَتِ النَّبِيِّ وَالْعَتَمَةِ

يَسْتَكْمَلُ مَوْجِي اِنْ عَمَّا لَدُنْ خَيْرٍ
اَوْن حِكَايَتِ اِيْلَكِي اِي مَعْنِي

1. بَرَكْتِي قَلَقْ اِيْدَرْدِي مُوسِيَه
2. كِيْجَه كُنْدَرْدِي دُرْ شُوْرْدِي اُولُ كَشِي
3. كُوْرْدَرْدِي عَالَم هَبْ اِيْرَتَه كِيْجَه
4. مُوسِي قَانْدَن هَانْ غِيْب اُولَا
5. كِيْجَه كُونْ كُنْدِي هِيْج بُوْلَنْدِي
6. وَلِخُوْد اُولُ كُنْدَرْدِي عِلْمِيَه اِيْه وَار
7. اِيْم اَسْتَفْضُوْسِي بِيْعَا مَبْرَا كِي
8. دُرْدِي بُو كُونْ بَرَكْتِي كَالُوْر اُولُو
9. دِيْنَه دَقِشِي بَرَلِيْب اِي يَار
10. مُوسِي اِيْدَر بُو كَشِيَه اِي كِيَار
11. مُوسِي اِيْدَر بِيْنِي دَم بِن بُوْنِي
12. دَل كَشِي اِيْدَر كِه يَامُوْسَا بُوَار
13. نَام اَقْرَدِي شَدْن اُولُ كَتَحْصِيْل اِيْدَر
14. عِلْم اَقْرَدِي دُشُوْبْن عَصِيَه
15. كَسَه نَامْنَكْنِم نِيْبَرِي شُوْرِي
16. كِيْم نَه بِيُوْرْدِي اُولُ كَتَايِي خِيَه
17. بُوْلْدِيْلَمْ كِيْجَه كِيْم اِسْتَا دِيْش
18. قَلْدِي تَن بِيْرِي اَنُك بِيْلَنْدِي
19. خَلَقَه وَعْظَا اِيْدَر دَمْر بِيْش مَالِي
20. بُوْلَنْدِي قَنْدَه اُولُ دُوْعْن قَنِي
21. بُوْلُكُنْ زَبِيْدَر اَلْبَن كِي اُولُو
22. اَرْدَنَه اَوِيْش اُولُو تَن بِيْرِي كَلْمَه
23. بُوْلُكُنْ كِيْم دَر بُوْلِيْش اِي يَار
24. تَا كَشِيْدَر بَا كِه دِي كُوْسَتَر بُوْنِي
25. شَوْل كَشِيْدَر نَم قَنْكَلَمْ مَعْتَبَر
26. كَشِي صَاوُوْر دَل اَوْرَن مِيْل اِيْدَر

بويله ديري حق سروي بوسري
كه اولدور يارق ديشك يلديري

الحكايات العشر

1. يتك او ش ما تقد مدن مكر
2. ديد كوكيشي وليد ندرن
3. وعظ الله كمن خلقه اول اولوي بار
4. اولدوكل ديلوذي اوسون
5. داخي درو ش كخ قوكونه كله
6. قابلدن قومون محرومه اني
7. قماري اوجي دقل سها
8. قيلك تحني دعاه مؤمنلو
9. نرجن بوشلري اشلا يسز
10. لاله حاجت ديك قوكونه اولو
11. كل سن اول قول لاله بل بخلان

اولوكون بركشي ويردي خبر
ولحكايت قلدي سر اندلدر
ناديد سر ايشك اول اختيار
اول اوسون قولا اول اولاسر
لدرنك تيزجت اني ايلوكله
ازوجي وملك ورك قيلك تحني
المانت بوشله اولك لكها
ازوجي ويرنك عطا مسكلو
هبا دكالي ايشك اولو تميز
يار ديك خلق سزه هبا قول اولو
عرضايت الله لك هك اخلان

12. كركن هك كسلين اخلان
13. قول اول قول لاله اولقدر اشي
14. خدمت الله خوجا اي اختيار
15. لت خوجت بوين ويني قلغل قول
16. خدمت ايد رسك حق اني خطيب
17. خدمت ايدلدر دعاه اكسون
18. خدمته ديمون قايم اول مدك
19. اولوي كجيا خدمت قلدي يار
20. كيم مانا هليله دسر خدمت كيم
21. رجمت جوعين دوسك قل ناز
22. يهن من هلي حقلت سود ويدر
23. قل نازي طت ارج بيدر طلف
24. طغرو سويله سروي ويرم جوب

حق قنده ايشوكي سفلا يسز
خدمت اكلد نعيميدك جيلشي
خدمت ايدن كيشيا دزجت يار
خدمتيله بولونر اول ياله يوك
بول بول رسك شكر اولو سرجيب
خدمت ايمان كيشيدر ياكلون
كجيا اولسون سن بولون مستلم
قل نازي قومله داخدر ينهار
حق مانا هليله اولو دسكليم
دينهار لا ناز الا مسك ان
دايمان ايدوب اولدوكلدر
سوز حق سوكله اولدر حق نطا
سر بولدر والله اعلم بالصواب

1 باقین کلای مدینه شهریه
 2 قومدی باقی رسوله کلای موت
 3 روحا د قاسه بوند بایدار
 4 سه قومون بوند غدری اجار
 5 توبه قله جلدایت قضایا بوزن
 6 توبه اهلیدرجها نان معتبر
 7 شلوته اوینا قوخر صلت انکین
 8 غور خورایه توکل قلی یاز
 9 یسوی تقویله معهور قری
 10 غناه نیت کشف رؤیت بولین
 11 فتح ابد کبر و حسد دن اوزکی
 12 غور ناکش کفر شه سن هان
 13 حق قتلند عفو اولب بولدن امان
 14 حال کالانسان قهر و خیران اولو
 15 طبطاولوب نبوت بحیرنه
 16 کنیدی التمش بش نشن اولدی
 17 باقی فالیدی محمدای کبار
 18 خیر یونین دزنها نه العجاک
 19 فضل حق اولب مکر و افسین
 20 توبه سز لا یان و بریدی فیر
 21 صافی اول زهدیله نور کید و ان
 22 ذات قدسیله اولسن اختیار
 23 اوزکی غفلت اندن دور قل
 24 ختم رحمتدن آمین تور توکل
 25 فتح ادر سلطنت بول کلدوزکی
 26 حق قتلند عفو اولب بولدن امان
 27 حال کالانسان قهر و خیران اولو

1 بنی کاد اولدم شفاعت ایلیم
 2 بوحد نیک معین بودرد عیان
 3 حکایت کن من عسکر
 4 بن مالک دمر صحابی معتبر
 5 صورتین سیرتینی سوزیدی
 6 نبیانوت کسندن اول کبار
 7 و مرصوات کورین یارین یوزن
 8 کولمولا بولت بوسولت نصیب
 9 نه ایلن قیصیدی نه اوزن ای
 10 غویله احمر بر نزل کلغ غدی
 11 دیا معصوم عفو ایدی صبحی
 12 فرق یشند و ردی بیغلام بر لعی
 13 اولدی اوزن بل مکره شاه اصول
 14 دکلله امدی وصفی ای شهریار
 15 نه ایلن قار ایدی نه اغدی
 16 نه قور جو غیدی نه طغر و صبحی
 17 حق تقایی خزینیدر و ازل لعی
 18 بش نبوت کلد کندن صلوات اول

سرجوخ ولسه تگري دژنري
 قسوق القلب معني بود ز عيان
 بس کوکل قار جخي زهي فرق
 رحمت ايد رست جبدن اي قوم
 که سري حق سوين ديدي نو
 تگري دژن اتموب و ککشي
 رحمتي حقان ارغ اولور قومي
 دژن الهي مده تکران ايدن
 بود يثو لعيب بود ز هوبن

حکایت الساع عشر

1 نيتکدا و تشده مشايخ سوز دژن
 2 نرمناخ سوز دژن بوهن
 3 برمشاخون رويف دژن ياز
 جان کوکل هر سوز يلدور دژن
 اشد اشد و ارسه سته هدر
 نجبي سويلر اشد اول خييار

معرفت

4 معرفت نوري کوکل ايجنه در
 5 هر حق قانکوي دژن ايليه
 6 صافي اولور کوکلي يمشان ايلت
 7 روشن اولور صون کوکلي نوري
 8 هر حق جوق سوينه دنيا سوزن
 9 بس کوکل قار ويچن اي کبار
 10 برناخ دژن بوکل فني عيان
 11 هر حق صون و سست ايج يا ستر
 12 دژن حق کوکل بعين صويدار
 13 صودر سست ايج خود قار در
 14 کک اوده يقهلو اولور اي ياز
 15 تگري دژن کوکل جلا قار در
 16 بس ايلاد ب اوده يا قمر ايچ
 ايدن کوکل نوري ايجنه دور
 دژن جخي دژا جوق سويلويه
 کوکل معرفت نوري اولونه
 هر نه سويلر معرفت اولور سري
 بونک قار در کوکل انک يوزن
 بلور دژن قور يا دژماليه بار
 تگري دژن صودر بلور بيان
 روجي دژن قور يثو و يوز
 صواحي باغلا يثو خود خويدار
 صاه راز يثو قوري کندو قور
 بس دژن اتموب اولور ايجنه بار
 قور يا يثو قوري جلا صاه
 ز ي جيف اولور ايلان کوکل قري

بوجدی بن یازن قطر یدوم
 جموع اولدن بن سلوم
 زینهار اولموی تجیل اید ولت
 بوجدی بن یازن
 سید کیمله انون فخر ایلسم
 محضر اهلین شفاعت کوسلسم
 امت ار تورتک بی فعیل ایل
 دولت ایل کد قورسا اختیار